

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום ראשון פרשת כי תצא | ז' אלול תשפ"ה

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

יעסוק בתשובה או בשאר מצוות?

בשבוע שעבר (ד' אלול פ"ה) הזכרנו בשיעור את דברי הרבי רבי זושא זי"ע, ורצינו להעמיד הדברים על דיוקם ולהתבונן בהם ביתר שאת. כתוב ב'אמרי פינחס' שנכדו של הרה"ק רבי פייביש'ל ז'באריז'ער זי"ע אמר בשם זקנו שאמר בשם הרה"ק רבי וועלוול ז'באריז'ער זי"ע בנו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע ע"פ דברי הגמ' במסכת שבת (קנג.) שצריך אדם להתבונן בכל יום שמא הוא יומו האחרון, וישוב בתשובה, ונמצא כל ימיו בתשובה. וקשה והרי תשובה היא מצוה ממצוות ה', יש בה פרטים איך לקיימה ע"י עזיבת החטא, חרטה, קבלה לעתיד, ווידוי דברים, ואיך שייך להיות 'כל ימיו בתשובה', והרי צריך זמן לקיים עוד מצוות, וכי גם בשעה שמניח תפילין, או מבקר חולים, הוא גם יעסוק בתשובה?! בשלמא אם אומרים 'שיהיו כל ימיו במצוות ומעשים טובים', ניחא, אבל איך שייך לחיות 'כל ימיו בתשובה'? אילו היה כתוב שישוב בתשובה כל יום ויום, היה מובן שצריך להקדיש זמן מיוחד בכל יום לשוב בתשובה, אבל הלשון 'כל ימיו בתשובה' משמע שכל היום מהחל ועד כלה ישוב בתשובה.

באמת שייך שיהיו כל ימיו בתשובה

על קושיא זו אמר הרבי רבי זושא שראשי התיבות של **תשובה** הוא **תמים תהיה עם ה' אלהיך, שיהיו כל ימיו לנגדי תמיד, ואהבת לרעך כמוך, בכל דרכיך דעהו, והצנע לכת עם אלהיך**. ולפי זה באמת שייך שיהיו **כל ימיו בתשובה** כי באמת מהבוקר ועד הערב צריך אדם להיות עסוק בחמש עבודות האלה, תמימות, שויתי, הצנע לכת, ובמצות שבין אדם לחבירו 'ואהבת לרעך כמוך', ובכל מעשיו 'בכל דרכיך דעהו'.

הייתה שמחה גדולה בעליונים

וכתוב שם באמרי פינחס ששמע מרבי ישראל בן הרב רבי שלמה זי"ע בשם דודו רבי יוסף מגיד מישרים מפולנאה [לא ידוע לנו למי הכוונה, מדובר על צדיקים קדושים תלמידי הבעש"ט והמגיד זי"ע] שישן פעם שנת צהריים וראה בחלומו מראה גדול שהוא עולה בעולמות העליונים והייתה שם שמחה גדולה, וכששאל 'לשמחה מה זו עושה' אמרו לו שהרבי רבי זושא אמר את הדיבורים הנ"ל, דהיינו הר"ת על **תשובה**, ומזה נעשה שמחה גדולה.

כי בדורות שלפני זה אמרו נוטריקון אחר על **תשובה**, תענית **שק** ואפר בכיה הספד, ועתה ביאר הרבי רבי זושא פירוש חדש, ולכן הייתה שמחה גדולה בשמים.

רבי זושא הגיע לפולנאה

ואמרו לו לרבי יוסף בחלום, וזה לך האות שהמראה אמת, כי תיכף בהקיצך משנתך יבא רבי זושא לעירך פולנאה, וכך הוה שתיכף בהקיצו משנתו נעשה רעש גדול בעיר, ויצאו הכל לקבל את פני הרבי רבי זושא. ולא היה יכול רבי יוסף להתאפק, ונכנס עם הרבי רבי זושא בחדר לפני מחדר וסיפר לו את מה שראה אמש בחלום, שאמרו בשמים את הר"ת שלו והיתה שמחה גדולה מאד בשמים.

ברגע של גאווה מפסידים הכל

תיכף התחיל הרבי רבי זושא לבכות בכיה גדולה ואמר 'כן כן, כל המדרגות האלה אפשר להפסיד ברגע אחד...' שלא ליפול ח"ו לפני זרה לרגע אחד. וכמו שאמר הבעש"ט זי"ע על עצמו כשנתגלו אליו ביחד אליהו הנביא ואחיה השילוני, שכל המדרגות האלו יכול אדם להפסיד ברגע אחד של גאווה. [את כל הסיפור הזה כתב גם הרה"ק מסלאנים זי"ע בספרו 'בית אברהם' מאמרי ראש השנה].

איך אומרים על הקב"ה שהוא תם!

באותו מעמד אמר הרבי רבי זושא ע"פ מש"כ במחזור ימים הנוראים וכל מאמינים שהוא שופט צדק, **התם** ומתתם עם תמימים. וכל מאמינים שהוא תמים פֶּעֶל, וצריך להבין איך שייך לומר על הקב"ה שהוא תם, והרי ברש"י מבואר במצות 'תמים תהיה' שיש לנו להתנהג עם הקב"ה בתמימות, לא לחקור אחר העתידות ולקבל כל מה שבא עלינו בתמימות, איך שייך דבר כזה כלפי הקב"ה שהוא מקור החכמה והשכל, ויודע הכל מתחילה ועד סוף, היה הוה ויהיה, איך שייך בו תמימות שהוא ענין של התבטלות?

האריז"ל חיבב את הפיוט וכל מאמינים

היום חפשתי בכל המחזורים ולא מצאתי ביאור רחב בזה, רק סודות ושמות הקדושים היוצאים מתיבות הַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים, כנודע שהאריז"ל חיבב מאד את הפיוט וְכָל מַאֲמִינִים וגילה בו רזין דרזין, שמות נוראים היוצאים מתיבותיו, אע"פ שבדרך כלל האריז"ל לא היה אומר הפיוטים, רק מה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, אעפ"כ היה מחבב פיוטי האשכנזים, כמבואר בשער הכוונות, ובפיוט וְכָל מַאֲמִינִים גילה סודות ורמזים עליונים מאד. [מייסד הפיוט הוא 'נאי' הקדמון].

להתחיל מהתמימות

וביאר הרבי רבי זושא ע"פ דרכו, כמו שאמרנו בר"ת דתשובה שהאות הראשונה היא ת' ר"ת תמים תהיה, והוא הראשון מחמשת העבודות הרמוזים בתיבת תשוב"ה, והבא ליטהר מסייעין אותו, כשאדם בא לשוב בתשובה ושואל 'באיזה עבודה אתחיל', אומרים לו שיתחיל בתמימות, שהוא הראשון בר"ת דתשובה, והבא ליטהר מסייעין אותו שע"ז יזכה להמשיך ולקיים שאר העבודות, שְׁוִיָּתִי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד, וְאַהֲבַת לְרַעַף כְּמוֹךְ, בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעֵהוּ, וְהִצַּנֵּעַ לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ. ועפ"ז ביאר הַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים, כלומר שזה האדם הבא לשוב והתחיל בעבודת התמימות כנ"ל, הקב"ה משלים ומתמם עם תמימים, כי הבא ליטהר מסייעין אותו להשלים עד וְהִצַּנֵּעַ לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ. כי אי אפשר להתחיל מזה, ההתחלה צריכה להיות בעבודת התמימות, וכדברי רש"י שלא לחקור אחר העתידות, רק תצפה לו ותקבל כל מה שבא עליך בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו ויסייע בעדך להשלים כל עבודת התשובה.

מעולם לא היה לו רע

מכל סיפורי החסידים הרבי רבי זושא מצטייר כמופלג בעבודת התמימות, באו לשאול אותו איך לקבל יסורים באהבה ולברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אמר שמעולם לא היה לו יום רע, ממש כדברי רש"י 'כל מה שבא עליך קבל בתמימות'. אבל עדיין צריכין אנו למודעי מה הפירוש הפשוט בהַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים, שהרי כשנתחבר פיוט הזה, עוד לא נתגלה הר"ת של הרבי רבי זושא...

פיוט של תמימות

ואגב נזכיר שבאמירת פיוט זה בעצמו נדרשת מאד עבודת התמימות. כי במשך הדורות נקבע המנהג שהקהל אומרים שני קטעים שני קטעים בקול, ומחברים שני דברים שאין בכלל קשר ביניהם, וגם מחברים משני אותיות שאינם שוות, א' עם ב', ב' עם ג', כמו 'וְכָל מַאֲמִינִים שְׁוִיָּתִי ה' שוֹפֵט צֶדֶק: הַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים'. ובאמת אילו היו מזמרים כפי פירוש הדברים, היו אומרים שני בבות מאותה אות השוה שיש ביניהם חיבור, כמו הַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים: וְכָל מַאֲמִינִים שְׁוִיָּתִי ה' שוֹפֵט צֶדֶק. וכן בשאר האותיות עי"ש. ובימינו כבר נאמרו כמה וכמה פירושים איך לצרף בין הדברים שאין ביניהם קשר, כי ע"פ החכמה וההגיון השכלי היה צריך לשנות הסדר ולומר א'א', ב'ב' ג'ג', שהדברים מחוברים בפשטות. אך עלינו ללכת בתמימות ופשטות ולא לשנות מדרכי אבותינו, ולזמר כמנהג ישראל.

המעננים והקסמים - אין כל דבריהם אמת

וכדי לבא לביאור הַתֶּם ומִתְתֶּם עם תְּמִימִים, נרחיב תחילה בארוכה בענין מצות 'תמים תהיה' ואי"ה בשיעור הבא נשוב אל הביאור.

הרמב"ן עה"פ לא תלמד לעשות וגו' כתב וזלה"ק 'ואסר לך הנחשים והקסמים בעבור שעשה לך מעלה גדולה לתתך עליון על כל גויי הארץ שיקים בקרבך נביא ויתן דבריו בפיו, ואתה תשמע ממנו מה יפעל א'ל ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפול דבר מכל דבריה, והוא שיפרש (בפסוק כב) הוא הדבר אשר לא דברו ה' והנה אתה חלקו וסגולתו שומע עצתו מפיו, והם חלק המזלות הולכים אחריהם, וזה טעם לא כן נתן לך ה' א'להיך, שלא נתן לך כאשר נתן להם, כטעם אשר חלק ה' א'להיך אותם לכל העמים (לעיל ד, יט) כאשר פירשתי (ויקרא יח, כה) ובספרי (שופטים קעד), אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, שמא תאמר, להם יש במה לשאול ולי אין לי, תלמוד לומר ואתה לא כן נתן לך ה' א'להיך

והנה זו ראייה בכל מה שפירשנו, כי הנחשים שורש דבר נמצא בהם ולכן היה לישראל טענה במניעה מהם.

לרמב"ם; בדברי המעוננים אין אמת כלל

בענין זה הרמב"ן מתווכח עם הרמב"ם שכתב שאין שום אמת בדברי המעוננים והמכשפים, הכל שקר ושוא נתעה, [הארכנו בדבריהם בשיעורי ספר איוב בערב] והרמב"ם כתב שכל מי שחושב שיש בדבריהם אמת, הוא מן הסכלות. אבל דעת הרמב"ן לאיך גיסא, כי מוכיח מדברי חז"ל 'ששורש דבר נמצא בהם', ולכן היה לישראל טענה מדוע אין לנו את מי לשאול נסתרות ועתידות, לזאת אמר לנו הקב"ה 'נביא מקרבך', והוא יגיד לך את האמת האמתית הרבה יותר מדברי המעוננים והקוסמים, וכהמשך פסוקי הפרשה שזהו סימן לנביא אמת כשדבריו יתקיימו, משא"כ מעוננים וקוסמים ששואבים את ידיעותיהם מכוכבים ושרי מעלה שאין בדבריהם כל אמת.

כשאר נביא מותר ללכת לקוסם?

מדברי הרמב"ן יש ראייה גדולה לדבריו הנוראים של האור החיים הק' זי"ע שמכיון שהתורה נתנה טעם למה לא ללכת למעוננים וקוסמים כי יש לנו נביא, כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך, נביא מקרבך מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו, א"כ כשיש זמן שאין לנו נביא אמת, א"כ לכאן אין איסור ללכת למעוננים וקוסמים?

תמים תהיה סותר את ענין הנבואה?

עוד צ"ע שרש"י ביאר על 'תמים תהיה' שלא תחקור אחר עתידות כלל, אלא כל מה שבא עליך תקבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו, אם אמרנו שהטעם שלא ללכת למעוננים הוא רק משום שיש לך לשאול מהנביא, א"כ איך אמרת שלא לחקור אחר עתידות כלל? הרי ברמב"ן מבואר שאנו חוקרים יותר מהגויים, כי הקוסמים לא אומרים להם את כל האמת, ונביאי האמת אומרים כל האמת? וכי ענין הנבואה ניתנה רק למי שאינו מקיים תמים תהיה ע"פ המבואר ברש"י? אתמהא!

איך נשאל שאל בעלת אוב?

ב'אור החיים' הק' בפסוקים אלו מקשה קושיא גדולה, בספר שמואל כתוב מעשה שהיה בשאל המלך, במלחמת פלישתים האחרונה שבימיו, הייתה אז סכנה גדולה מאד, כי פלישתים רבים באו להילחם בישראל, וזה היה כמה שנים לאחר ששמואל הנביא כבר מת, ויקבצו פלשתים ויבאו ויחנו בשונים ויקבץ נשאל את כל ישראל ויחנו בגלבע: [גלבע סמוכה לשונם, מקום מגוריה של האשה השונמית - אשה גדולה (מלכים ב, ד, ח), והוא סמוך להר תבור]. ויבא נשאל את מחנה פלשתים ויבא ויחד לבו מאד: וינשאל נשאל בה' [בתפילה] ולא ענהו ה' גם בתלמות גם באזנים גם בנביאים: ויאמר נשאל לעבדיו בקשו לי אשת בעלת אוב ואלכה אליה ואדרשה בה ויאמרו עבדיו אליו הנה אשת בעלת אוב בעין דור.

אחרי שהרג את בעלי האוב - נזקק לזה

בתחילת הפרק (פסוק ג) כתוב ונשאל הסיר האבות ואת הידענים מהארץ, ולכן היה צריך לחפש אם נשארה בעלת אוב, וחז"ל גילו שהיא הייתה אמו של אבנר בן נר ראש הסנהדרין, וביאר החיד"א זי"ע (חומת אנך שמואל א, כח) ע"פ המבואר בגמ' (שבת עה.) שהסנהדרין היו צריכים להיות בקיאים בעניני כישוף כדי לדעת את מי להמית ע"פ דין תורה, ונשים מצליחות בזה יותר מן האנשים, כמ"ש 'מכשפה לא תחיה', ולא רצו סנהדרין בעצמם להיכנס ללימודים האלו, לכן אבנר ביקש מאמו שתלמד את הדברים האלו, והיא למדה רק כדי להורות בזה.

א פרקי דרבי אליעזר (לג) בא וראה משאול בן קיש שהסיר את האבות ואת הידענים, וחרז ואהב אשר שנא, והלך אל עין דאר אל אשה צפניה, אמו של אבנר, ונשאלה באוב, והעלתה לו שמואל, ועלו עמו אחרים, וכסבורין שהגיע תחית המתים, וראתה האשה ונבהלה מאד, שנאמר [ש"א כח, יג] ויאמר לה המלך אל תיראי. ויש אומרים צדיקים הרבה כיוצא בו עלו עמו באותה שעה.

אשת צפניה אמו של אבנר הייתה בעלת האוב

וַיִּתְחַפֵּשׂ שָׁאוּל וַיַּלְבֹּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וַיִּלְךָ הוּא וְשְׁנֵי אֲנָשָׁיִם עִמּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶל הָאִשָּׁה לַיְלָה וַיֹּאמֶר קְסָמִי נָא לִי בָּאוֹב וְהָעֵלִי לִי אֶת אֲשֶׁר אֹמַר אֵלַי: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֵלָיו הִנֵּה אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁאוּל אֲשֶׁר הִכְרִית אֶת הָאֲבוֹת וְאֶת הַיָּדְעָנִי מִן הָאָרֶץ וְלָמָּה אֶתָּה מִתְנַקֵּשׁ בְּנַפְשִׁי לְהַמִּיתֵנִי: [כמובן שהיא לא ידעה שהוא עצמו שאול הדובר אליה] וַיִּשָּׁבַע לָהּ שָׁאוּל בֶּה' לֵאמֹר חִי ה' אִם יִקְרָךְ עוֹן בְּדַבַּר הַזֶּה: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶת מִי אֶעֱלֶה לָּךְ וַיֹּאמֶר אֶת שְׁמוּאֵל הָעֵלִי לִי: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה אֶת שְׁמוּאֵל וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל שָׁאוּל לֵאמֹר לָמָּה רָמִיתֵנִי וְאֶתָּה שָׁאוּל: וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֵל תִּירָאִי כִּי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל שָׁאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֲלִים מִן הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר לָהּ מָה תֵּאָרֶוּ וַתֹּאמֶר אִישׁ זָקֵן עֹלָה וְהוּא עֹטָה מְעִיל וַיֵּדַע שָׁאוּל כִּי שְׁמוּאֵל הוּא וַיִּקְדּוּ אַפִּים אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׁאוּל צַר לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וְאֱלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא עֲנָנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בְּחִלְמוֹת וְאֶקְרָא לָךְ לְהוֹדִיעָנִי מָה אֶעֱשֶׂה:

שאול יהיה בגן עדן עם שמואל הנביא

ואז שמואל אמר לו איך יצא למלחמה, ובישר לו שהוא ימות במלחמה ויעלה לשמים ומָחָר אֶתָּה וּבְנִיךָ עִמִּי דהיינו עמו במחיצתו בגן עדן (ברכות יב:). וצ"ע שהרי שאול בָּחִיר ה' (שמואל ב, כא, ו) נקי מן החטא כתינוק בן יומו, איך הייתה כזאת שהוא הולך לשאול באוב וידעונו, ובאותו מעמד הוא מתבשר שהוא עתיד לשבת בגן עדן עם שמואל הנביא עליו השלום?

באופן כזה אין איסור לשאול באוב

וביאר האור החיים הק' על פי האמור בסמיכות פסוקי הפרשה שלמדנו שכל האיסור הוא רק משום שנביא מקרבך מאחריך כמוני... א"כ משמע שאם כבר שאל בנביאים ולא קיבל תשובה, שוב אין זו עבירה. באור החיים הק' לא כתוב שבאופן כזה מותר אלא כתב 'שכן הבין שאול' שבאופן כזה אין איסור לשאול בבעלת אוב, כי ה' אסר רק באופן שיקום נביא, אבל זולת זה, אם יצטרכו לדעת, שאול ישאל בהם.

לשיטת הרמב"ם - האיסור נשאר

וכמובן שלדעת הרמב"ם שאין בהם ממש כלל, והקב"ה ביקש להרחיק אותנו משקר ושטות, פשוט וברור שלא הותר הדבר גם כשאין לנו נביא, אבל להרמב"ם ש'שורש דבר נמצא בהם', ויש בהם הרבה דברים שהם כן מכוונים אל האמת, א"כ כשאין שייך לברר האמת אצל נביאי ה', סבר שאול שמותר לשאול בבעלת אוב.

דָּרַשׁ בָּאוֹב - וְלֹא דָּרַשׁ בֶּה'

ולאחר שבאור החיים הק' כתב שכך סבר שאול בחיר ה', א"כ מנא לן שאין זו ההלכה באמת? בספר דברי הימים יש הרבה השלמות שלא כתובים בספרי הנביאים, ועזרא הסופר כותב שם כך (דה"י א, יג) וַיָּמָת שָׁאוּל בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר מָעַל בֶּה' עַל דְּבַר ה' אֲשֶׁר לֹא שָׁמַר וְגַם לְשָׁאוּל בָּאוֹב לְדָרוֹשׁ, וְלֹא דָּרַשׁ בֶּה' וַיָּמִיתוּהוּ וַיִּסָּב אֶת הַמְּלוּכָה לְדָוִיד בֶּן יִשָּׁי. א"כ ודאי שלהלכה אסור לשאול באוב גם כשאין נביא.

בענייני חולין מותר לעשות ניסויים

וכתב בשו"ת 'עונג יו"ט' (מגאוני ליטא) זי"ע בהקדמת הספר אות ח', 'ובאמת חלילה לחשוב על שאול בחיר ד' שיעשה דבר במזיד נגד חוקי התורה, אבל נראה שהענין מבואר בפסוק הנ"ל וַיָּמָת שָׁאוּל בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר מָעַל בֶּה' עַל דְּבַר ה' אֲשֶׁר לֹא שָׁמַר וְגַם לְשָׁאוּל בָּאוֹב לְדָרוֹשׁ. ויש להבין במה שאמר בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר מָעַל בֶּה'. וכי מה ענין זה ללשון מעילה. אולם יובן הדברים עפ"י לשון הזהב של הרמב"ם ז"ל: כי נודע דרכו של הרמב"ם בסיום פרקי הלכה הוא מזכיר דבר אגדה למשוך את הלב במתיקות נפלאה, ובסוף הלכות מעילה בהקדש מאריך יותר מבכל שאר הלכות התורה, וזלה"ק (מעילה ח, ח) 'ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול'.

ב'לוח תרי"ג מצוות' אין לשחק ב'כפתורים'

בשאר עניני החולין - יכול אדם לנסות ולהמר, אם לא הצליח בצד ימין, ינסה בצד שמאל, גם אם כתוב שאסור לגשת הוא יכול לנסות שמא בכל זאת הוא יוכל לגשת, וכמ"ש פרשת כי תצא לגבי פרנסת האדם וְאֵלֹיוּ הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ, שאדם מסכן את עצמו בעבור רצונותיו של חול (ב"מ קיא:). או כשנופל האלקטרי בבית, ואינו יודע איזה מתג גרם לקלקול, דרכו של אדם לגשת אל הלוח ולנסות להרים כל מיני כפתורים אע"פ שאינו בקי כלל בחכמת האלקטרי, הוא משחק בכמה כפתורים עד שמשיב את האור לבית. אבל בדברי התוה"ק לא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו. ב'לוח תרי"ג מצוות' אי אפשר לשחק עם הכפתורים להעלות ולהוריד, זו קליפת הרפורמים שמנסים להסתדר ולמצוא פתרונות לבעיות ההלכה, והרמב"ם מזהיר שאי אפשר לנהוג מנהג חול במצוות ה' שהם קודש קדשים.

קל וחומר ממעילה

והרמב"ם מביא ראייה פלאית ליסוד זה 'בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה', ואפילו היה שוגג צריך כפרה, קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה, שלא יבעט האדם בהן, מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול'.

לא מתאים לרוח התקופה...

הרמב"ם לימד קל וחומר ממעילה, שהוא חפץ גשמי אך כיון שנקרא שם ה' עליו, נתקדש ואסור למעול בו, קל וחומר במצוות התורה שחקק לנו ה', אין לשחק בהם ואין לבעוט ולזלזל, ולשקר שהדורות השתנו וממילא אין איסור לעשות מלאכה בשבת באלקטרי וכדו', הרי זה כמועל בהקדש, כי נוהג מנהג חול במצוה קדושה שבתורת ה'.

מה נקרא מעילה?

וכתב ה'עונג יו"ט' שע"פ דברי הרמב"ם נוכל להבין מדוע כתוב **בְּמַעַלּוֹ אֲשֶׁר מַעַל** על שאול בחיר ה' שנאמר עליו (ש"א יג,א) בֶּן נֶשֶׁה נְשָׂאֵל בְּמַלְכוֹ וּדְרָשׁוּ ז"ל (יומא בב:) כבן שנה, שלא טעם טעם חטא. כי לא ביטל מצות עשה בידיים ח"ו, אלא וַיִּמָּת נְשָׂאֵל בְּמַעַלּוֹ אֲשֶׁר מַעַל בָּהּ' על דבר ה' אֲשֶׁר לֹא שָׁמַע בְּקוֹל הַנְּבִיא בַּמַּלְחָמָה עִמָּלְךָ, וגם לְשָׂאֵל בְּאוֹב לְדָרוֹשׁ, גם זה נחשב כמעילה. דהיינו שבשני הדברים האלו חישוב מחשבות לבטל מעליו המצות שלא **יתחייב** בה, וכאמור בדברי האור החיים הק' לעיל שאם יש נביא אסור ללכת אל מעוננים וקוסמים, וכשהנביא לא ענה, הבין שהותר לו לדרוש בבעלת אוב כיון שהוא דבר שהציבור צריך לו.

אם אין תשובה מהנביא מותר ללכת אל קוסמים?

והרי הכתוב אומר 'כי הגויים האלה אל מעוננים וקוסמים...' והרמב"ן כתב שהם אומרים אמת אלא שאין זו אמת שלימה, וְאִתָּהּ לֹא כֵן נִתֵּן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ, נְבִיא מְקַרְבֶּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלֶיךָ תִּשְׁמָעוּן, עדיף שתלך לנביא ה' שהוא אומר אמת ברורה. ובספרי מבואר שאם תטען טענה מדוע לגויים יש את מי לשאול ולך אין את מי לשאול, לכן אני מבשר לך שגם לך יש את מי לשאול, אך כשנוהגים מנהג חול בדברי קדושה התוצאה הייתה המבוכה הזאת שאם שאלנו את הנביא ולא קבלנו תשובה, נלך אל מעוננים וקוסמים לשאול ולברר, וכך הבין שאול.

נדרשת תמימות - ולא לפנות לקוסמים

ולכן סמך הפסוק לאיסור קוסמים ומעוננים 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', כדי שיבין האדם שאע"פ שיש אפשרות לעשות פשט'לאך כאילו שאם אין נבואה מותר ללכת אל המעוננים וקוסמים, ולכך נדרשת מהאדם מדת התמימות ולא ללכת בשום פנים ואופן אל המעוננים והקוסמים.

כלפי מצוות התורה אין להחליט לבד

אלא ששאל בחיר ה', ראה שלצורך כלל ישראל אין לו ברירה, ולכן 'מעל' והלך אליהם, וכמבואר בלשון הרמב"ם ששייך בזה לשון מעילה כשמשתמשים בהחלטה מושכלת כלפי מצות ה'. החלטות מושכלות מותרות לענייני משא ומתן וכדו', אבל כלפי מצות התורה אין להחליט לבד.

אשה תסיר לבבו של החכם מכל האדם?!

וכן כתוב לשון מעילה כלפי שלמה המלך ע"ה, שבתורה הק' כתוב רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס ו'ה' אמר להם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד, ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד, אמר שלמה המלך ע"ה, אני ארבה ולא אסור (סנהדרין כא:). ובאמת שע"פ שכל והגיון יש בזה סברא ישרה, כי כל הסיבה שלא ירבה לו המלך נשים, כי נשים דעתן קלות, והבעל נגרר אחר דעתה הקלה, אבל שלמה המלך שבהיותו בן י"ג שנה השי"ת ברכו בחכמה שאין כמוה בכל העולם, לא יתכן שאשה שדעתה קלה תסיר לבבו של החכם מכל האדם. כך הוא החשבון הפשוט ע"פ סברא ישרה.

החלטה מושכלת במצות ה' - זו 'מעילה'

שלמה המלך ע"ה החליט החלטה מושכלת והירבה לו נשים, וכמבואר באריז"ל סוד הענין שביקש לתקן בשורש את קליפת נגה, ולכן נשא אלף נשים. ובלשון הרמב"ם זה נקרא 'מעילה' שהשתמש בהחלטה מושכלת במצוה של הקב"ה, נהג מנהג חול בקודש, שזהו ענין מעילה.

התורה ק' התפללה לפני ה' ששלמה יכשל

אמרו חז"ל שהתורה ק' בעצמה התפללה לפני כסא הכבוד ששלמה כן יכשל ויסור לבבו ע"י דעה קלה של אשה, וכמ"ש (מלכים א, יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה, זקן שקנה חכמה, הוסיף חכמה על חכמתו המופלגת, אעפ"כ כתוב בהמשך הפסוק נָשָׁיו הָטוּ אֶת לִבָּו. נס שלא כדרך הטבע נעשה בזה, וזאת משום שהיה 'מעילה' באיסור לאו שבתורה, תמים תהיה עם ה' אלקיך, אם התורה אומרת לא ירבה, כך הוא לנצח נצחים.

המצוות שנתגלה טעמם - נכשל בהן גדול העולם

וכן מבואר בגמ', (סנהדרין כא:), מפני מה לא נתגלו טעמי תורה - שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם... דהיינו שאין ללכת אחר סברת טעמי המצוות שבתורה, ועל אחת כמה וכמה במצוות שלא כתוב בהם טעם בתורה, אסור ללכת אחר שכלו לומר שהטעם הוא כך וכך, וממילא כשהטעם לא שייך הוא סומך להטות ממצות ה' ח"ו, אין לך מעילה בהקדש גדול מזה.

למה באמת גילו את טעם האיסורים האלו?

אמנם עדיין צריך להבין מדוע באמת הפסוק כתב את טעם האיסורים האלו? והרי זה מה שגרם לו לומר 'אני ארבה ולא אסור'. אלא שבא הכתוב ללמדנו קל וחומר, ומה במקום שכתוב בו טעם, אין ללכת אחר טעם המצוה, כ"ש כשאין הכתוב אומר טעם, שאסור למעול בהקדש וללכת אחר שכלו וחכמתו ח"ו.

סברת שאול נחשבה כמעילה

ב'עונג יו"ט' לא הבין את דברי האוה"ח הק', אלא שכתב שהסברא הזאת ששאל המלך הבין כך, זה נחשב כמעילה בה', כי למד את הפסוקים באופן כזה שבמצב שלו הדין הוא באופן אחר. והוא התנצל לפני שמואל הנביא ששאל אותו מדוע אתה מעלה אותי באוב, שמכיון ששאל את הנביאים ולא ענהו ה', וזה דבר שהציבור צריך לו, לכן העלהו באוב. אבל באמת לא נתקבלה טענתו, והראיה שהכתוב בדברי הימים אומר וַיָּמָת נְשָׂאוֹל בַּמַּעַל אֲשֶׁר מַעַל בָּהֶּ עַל דְּבַר ה' אֲשֶׁר לֹא שָׁמַר וְגַם לְשָׂאוֹל בָּאוֹב לְדְרוֹשׁ. כי אדם צריך לכופף אזנו

ב **תנחומא** (וארא סימן ב) אמר ר"י בן לוי, עלה יו"ד ונשתטחה לפני הקב"ה, אמרה לפניו רבש"ע הכתבתה בתורתך אות אחת לבטלה, תני רשב"י עלה ספר משנה תורה לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע הרי שלמה ביקש לעקור יו"ד ממני שכתבת בי לא ירבה לו סוסים, לא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו מאד.

ולא לבדות דברים מלבדו.

זה המקור של הרמב"ם

ויתכן שמכאן למד הרמב"ם את דבריו הנ"ל שלומר טעם במצות שבתורה ועי"ז לשנות את הדין, נחשב כמעילה.

לאנשים כשרים אין שייכות ל'מורה נבוכים'

ובאמת שזה בעצמו מעלת קדושת רבינו הרמב"ם זי"ע, שבספר יד החזקה בדבריו הנ"ל, הוא בעצם אומר שמי שמחבר ספר 'מורה נבוכים' אחת דתו, אע"פ שהוא בעצמו חיבר ספר 'מורה נבוכים' ושם נתן טעם לכל המצוות, עשה כן כדי להוציא אנשים שנבוכו בדרכם, אבל לאנשים כשרים אין שייכות כלל ל'מורה נבוכים', עליהם ללמוד רק את דברי הרמב"ם בסוף הל' מעילה, המובא בעונג יו"ט כנ"ל 'ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול'.

למה אם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלֹם?

כי במשפטי התורה בוודאי צריך להתייגע ולהתבונן לדעת סוד הענין כפי כוחו, אבל יש דברים שלא ימצא בהם טעמים, וכגון דין שאלה בבעלים שהוא פטור, השואל שכל הנאה שלו, ובדרך כלל דינו חמור יותר מכל השומרים שהרי הוא חייב אפילו על 'אונס', אעפ"כ אם בשעה ששאל את החפץ הסביר המשאיל לשואל איך החפץ הזה פועל, והשאיל גם את עצמו עמו, אזי השואל פטור אפילו אם יפשע בחפץ! וכי יש לזה סברא שכלית? [בשנים קודמות השתדלנו להביא כמה דרכי ביאור בזה]. ועל זה כותב הרמב"ם שדבר שלא ימצא לו טעם, אל יהי קל בעיניו, אל תנסה להסביר את זה בשכל שלך, תתבטל לשכל האלקי שיש בתוה"ק ואל תמעול מעל בתורה.

התורה מאריכה להורות לנו ללכת בתמימות

וכן לענין מעוננים וקוסמים הכתוב מאריך להורות לנו ללכת בתמימות, לא ימצא בך מעביר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף: וְחָבֵר חֵבֶר וְשָׂאֵל אוֹב וְיִדְעֹנִי וְזָרַשׁ אֶל הַמָּתִים... תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְעֻנִּים וְאֶל קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ.

היכן מסתיימת עליית רביעי?

בקריאת התורה מפסיקים אחר פסוק תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ ואח"כ בעליית החמישי מתחיל הקורא כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם, כדי שלא יטעו לחשוב שכל האיסור לפנות אל אוֹב וידעוֹנִי הוא רק בגלל שיש נביא מקרֵבךְ, אך כשהנביא אינו עונה תשובה, מותר ח"ו לפנות אל אוֹב וידעוֹנִי. לכן מפסיקים בתָּמִים תִּהְיֶה שלא יגיעו לטעות כזו. ומה שגם שבפרשת קדושים לא כתוב בכלל את המשך הפסוק 'נביא מקרֵבךְ', רק כתוב (ויקרא יט, לא) אֶל תִּפְּנוּ אֶל הָאֱבֹת וְאֶל הַיִּדְעֹנִים אֶל תִּבְקָשׁוּ לְטַמְּאָה בָּהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וכן בסיום הפרשה: וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם. ולא הסמיק כלל ענין ה'נביא מקרֵבךְ'.

רק בפרשת שופטים נסמך הפסוק הזה, ושאל המלך בנה את ההיתר על הסמיכות הזו, והלך לשאול בעלת אוב.

מדוע באמת הפסוקים נסמכו?

ועדיין צ"ע מדוע הכתוב הסמיק את הפסוק 'נביא מקרֵבךְ' והלא זה גרם לשאול למעול בזה? ובאמת שבספר דברי הימים כתוב שזה היה כמעילה. והאור החיים הק' כתב לשון 'שאל הבין', וב'עונג יו"ט' מבאר שההבנה הזאת הייתה לא נכונה.

הכרחי לשאול באוב

אך הנצי"ב מוואלז'ין זי"ע כתב חידוש נפלא שבמעשיו של שאול המלך לא היה שום חטא ושום מעילה, ומסתמא יצא שאול המלך כנגדו בעלותו השמימה. וזלה"ק (העמק דבר, דברים יח, יד) 'כי הגוים האלה וגו' אבל יש לדעת דאע"ג דבהליכות האדם **בעולמו של עצמו יש להיות תמים עם ה'**. ולא לחקור עתידות וכמאמר בלעם כי לא נחש ביעקב וגו' מ"מ בזמן מלחמה ואין עצה ברורה והרי הוא סכנת נפשות **יש לחקור ולדעת**. וזהו טעמו של שאול המלך הצדיק ששאל באוב שהרי בפירוש דברה תורה כי אתה לא בן וגו' נביא מקרבך וגו'. מבואר שבזמן שאין נביא ואין אפוד **ההכרח לשאול גם באוב** והא שנענש על זה כדכתיב בדה"י א' י' וגם לשאול באוב לדרוש. היינו משום שהוא גרם לזה. והי' לו לשוב ולבקש מה' שיענהו ע"י דברים שבקדושה אבל ודאי ההכרח לדעת מה לעשות'.

שאול הרג את נוב עיר הכהנים

הנצי"ב מבאר את לשון הפסוק בדברי הימים, שמכיון שהוא הרג את נוב עיר הכהנים, ועי"ז נגרם שאיבד את הזכות שיענו לו באורים ותומים, ולכן הוכרח לשאול באוב. והיה לו לשוב לבקש מה' שיענהו בדברים שבקדושה. אבל באמת בעצם השאלה באוב, לא היה כלל חטא.

לשאול באוב או להישאר תמימים?

והנה לדברי הנצי"ב, וכן במקצת לדברי האור החיים הק', צריך עיון גדול מה איתנו אנחנו היום הזה, שזה לנו אלפיים ושלש מאות שנה שאין לנו נבואה, ואורים ותומים כבר אין לנו מסוף בית שני, וא"כ איך יתקיים בימינו נְבִיא מְקַרְבֶּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמִנִּי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ? והרי לאומות העולם יש עד היום הזה כוחות טומאה כמעוננים וקוסמים, ע"פ מהלך הנצי"ב שבמצב שאין נביא מותר ללכת אליהם, האיך נצטוונו במצות התמימות שלא לפנות אליהם? ועוד צ"ע שאם באמת עלינו להיות תמימים, מדוע הפסוק נתן לנו אפשרות של חקירה אצל הנביאים?

לבכות לה' שיהיה לנו נביא

ולדברי הנצי"ב י"ל שעדיין אסור לפנות גם היום אל הקוסמים כי הכתוב כותב על שאול המלך 'במעלו' משום שהיה לו לבכות לפני ה' ששייבנו בדרכי הקדושה, א"כ גם עלינו נאמר כן, שאין לנו לפנות לקוסמים רק לבכות לפני ה' שיביא לנו במהרה את משיח צדקינו, וישיב לנו את נביאי האמת וצדק.

טוב לַחֲסוֹת בַּה' אִפִּי בַחוּשׁ

וביאר השפת אמת (תרנ"ב) וזלה"ק 'ואנחנו היום שאין לנו נביאים צריכין להתחזק באמונה זו שלא לסור אחר חכמת הטבע. **ובזה נוכל לתקן מה שחטאנו בעוד שהי' לנו נביאים ומ"מ עזבנו דברי הנביא ונמשכנו אחר חכמות חיצונות** ולכן צריכין עתה לשוב בתשובה אפי' בחסרון הנבואה לקיים בנו עם עני ודל. עני בדעת. אעפ"כ וחסו בשם ה'. וכת' טוב לַחֲסוֹת בַּה' אִפִּי בַחוּשׁ מִבֶּטֶחַ בְּאָדָם וּבְנִדְבִים. והוא הנסיון בזמן הזה'.

לתקן את חטאי העבר

כלומר שמכיון שהיו לנו נביאי אמת בתקופת ביהמ"ק, וחטאנו ולא שמענו בקולם רק הלכנו אחר קוסמים ומעוננים, לכן כיום שאין לנו נבואה עלינו לתקן זאת, ואעפ"כ אנו מחזיקים באמונה בהשי"ת ואין הולכין למעוננים וקוסמים. 'והוא הנסיון בזמן הזה'.

ומבלי להיכנס למבוכה הזאת אם כדעת העונג יו"ט שאעפ"כ יש עבירה ללכת למעוננים, או כדעת הנצי"ב שבאופן של סכנת נפשות צריכים ללכת אליהם, יהיה איך שיהיה, ע"י שאין הולכים לשאול בכוחות הטומאה, וחוסים בשם ה' בלבד, אנו מתקנים מה שחטאנו בזמן הבית.

להתגבר שלא לברר עתידות

ונמצא שאע"פ שגם בימינו יש אצל אומות העולם קוסמים שמגלים עתידות, ע"י שאנו מתגברים שלא לברר אצלם את העתידות, אנו מתקנים ושבים בתשובה על הפגם שבזמן הבית המקדש.

איזה מקצוע יש לך ביד?

ומשמע מדברי השפ"א דמעוננים וקוסמים לאו דוקא, אלא ה"ה בכל ענין חכמות חיצוניות שיש בימינו, שאנשים **דואגים לעתיד** כי נדמה לאנשים שאם יש איזו תעודה או תואר בגיל עשרים וחמש, מסתמא תהיה יותר פרנסה בגיל ארבעים חמישים, כביכול 'יש לו משהו ביד', כך היה השיג ושיח באמריקה, כל בחור ישיבה שחשקה נפשו בתורה, היו בני המשפחה שואלים אותו: איזה מקצוע יש לך ביד?

גוי צריך לתכנן פרנסה לעתיד

והאמת שגוי צריך ללמוד מקצוע, שלא יהיה מופקר, עליו להתבונן מה ילד יום ולהכין לעצמו מעמד פרנסה. וזה שאמר הכתוב **כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעֲנֵנִים וְאֶל קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי לֹךְ יֵשׁ אֶת הַתּוֹה"ק**, ויש לך בטחון בהשי"ת, ואתה מקיים 'תמים תהיה עם ה' אלקיך'.

תיקון למה שלא שמענו בקול נביאי האמת

וממילא גם ע"י שאנו מחנכים את הבנים לעסוק בתוה"ק בלבד, ומעודדים אותם לבנות בית נאמן בישראל, בלי שום מקצוע 'ביד', עי"ז אנו מתקנים מה שחיפשנו חכמות חיצוניות כשביקש הקב"ה להתגלות אלינו ע"י נביאי האמת וצדק ולא שמענו בקולם.

אין לנו אלא ידיעת התורה

ובשפת אמת (שופטים תרמז) כתב בשם זקנו החידושי הרי"ם זי"ע וזלה"ק 'ואא"ז מו"ר ז"ל אמר כי איש ישראל צריך להיות תמים. אע"פ שנתנה תורה הטעם נביא מקרבך כו' שלא תאמר להם יש לשאול כו'. א"כ **עתה שאין לנו נביא הדרא קושיא לדוכתי**'. אעפ"כ אנו אין לנו אלא ידיעת התורה. ופי' בזה הפסוק (ישעי' נא) **אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ**.

מגילת איכה הייתה כגט כריתות

דלכא' קשה שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב בתרי עשר שבאמת הקב"ה כן נתן ספר כריתות, כי מגילת איכה הייתה כגט כריתות שהקב"ה שלח ע"י ירמ' הנביא, ואיך אמר הנביא **אִי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם**?

משלחה והיא חוזרת

ותירץ החידושי הרי"ם תירוצ' מבהיל 'ואמר דאיתא ושלחה לאפוקי למי שמשלחת וחוזרת, ואנחנו בני"י אפי' ישלחנו ח"ו כמה פעמים אין לנו מקום אחר רק חוזרין אליו לעמוד בפתח עד שירחם עלינו. ולכן אין ספר כריתות לנו עכ"ד פח"ח'.

חזרו ללמוד אביי ורבא אחרי אושוויץ

את בני ישראל אי אפשר לגרש כביכול, כי אנו בגדר 'משלחה וחוזרת', אושוויץ הייתה מציאות של גט, אבל זקננו קיימו 'משלחה וחוזרת', חזרו ללמוד אביי ורבא בהתמדה, וחזרו לקיים כל המצוות שבתורה, וכן היה אחר גרוש ספרד ומסעות הצלב.

מוטב שוטה כל ימיו מרשע שעה אחת

והוסיף השפ"א על דברי זקנו 'והאמת כי זה הדין בשוטות שא"י להתגרש. וכמו כן באיש ישראל בטלין כל החכמות כשנוגע באמונת השי"ת, וכמאמר מוטב שיהי' שוטה כל ימיו ולא רשע שעה אחת לפני המקום. ולכן אין לנו לחפש שום חכמה רק מן התורה ומהקב"ה וב"ש בלבד. ואע"ג שבאמת הנבואה חסר לנו. כמ"ש אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. [מלבד הפירוש הפשוט כבוכה על מצבינו בגלות

שאינ לנו נבואה] יתכן לפרש כנ"ל [לדרוש בשבחן של ישראל] שבנ"י מתפארין בזה שאעפ"י שלא ראינו אעפ"כ ולא אתנו יודע כו'. שאין מחפשין ידיעות חיצוניות לסור ח"ו מאמונתו ית"ש. וזה השבח של בנ"י אדם ובהמה ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה. כמ"ש בהמות הייתי עמך דכתי' ואנחנו עמו וצאן מרעיתו. פי' כשהקב"ה מנהיג אותנו בהתגלות הדעת כבנים כמו שהי' בזמן המקדש. ואפי' עתה בגלות שאין זוכין לזה אעפ"כ צאן מרעיתו אנחנו. ובאמת זה שבחן של בנ"י בגלות.

איננו 'מורדים'

'ואפשר שזו מעלה גדולה ביותר כדאיתא באשה שאין בעלה מספיק לה צורכיה אעפ"כ אינה מורדת בו [כי מבואר במס' כתובות שאם אין בעלה מספק לה צרכיה, יכולה למרוד, ואנו עומדים באמונתנו ואין מורדים ח"ו] בפרט אנחנו שיודעין שמצד עונותינו הוא. וז"ש כי הגוים האלה כו' ואתה לא כן נתן כו'.

למה לגויים יש קוסמים עד היום?

'ויתכן לפרש כי כל החכמות ששם הקב"ה בטבע מעוננים וקוסמים. הכל הי' כדי להראות שבחן של בנ"י שמניחין כל החכמות ומבטלין עצמם אליו ית"ש. וזה המשך הפסוק תמים תהי' כו' כי הגוים כו' ואתה לא כן כו' שהכל מכוון א' כנ"ל. [כלומר שכל מה שיש קוסמים עד היום הזה אצל הגויים, הוא רק להודיע שבחן של ישראל שאין פונים אליהם גם כשאין לנו נבואה]. בשם מו"ז ז"ל רמז על אלול דכתי' לא אנחנו. ויש קרי וכתוב לו בוא"ו ובא'. והכל א' כי בנ"י אין להם מציאות אחרת כלל בלתי לה' לבדו ולכן לו אנחנו. ולמ"ש לעיל א"ש סיום הפסוק עמו וצאן מרעיתו'.

הוא עֲשָׂנוּ 'ולא וְלוֹ' אֲנַחְנוּ = אלול

כלומר שכפי מה שאדם מוותר על ידיעותיו, ואומר 'ולא אנחנו', אף שאין הקב"ה נותן לו עצת הנבואה בגלות, עי"ז הוא נחשב כצאן מרעיתו, 'לו אנחנו', וזהו צירוף אלו"ל לא לו. ואי"ה בשיעור הבא נתקדם לבאר את לשון הפיוט הַתָּם וּמִתָּמָם עִם תְּמִימִים.